

N:o 14.

Af herr **Ljungberg**, om anslag till provisionella befästningar för Stockholms försvar åt landsidan.

Det må synas vågadt och ändamålslost att, sedan »Komitéen för Sveriges fasta försvar» uti sitt den 25 juli 1898 afgifna betänkande undanskjutit frågan om Stockholms befästande åt landsidan, nu, föga mera än två år derefter, väcka tal om denna angelägenhet. Men tidens ur går numera fort, och ödesdigra tilldragelser helt nära vårt land mana oss högt att se om vårt hus.

Dessutom har såväl komitéen som chefen för generalstaben förklarat (se sidd. 200 och 201 i komitéens betänkande), att det är endast bristande tillgångar, som hindra framskjutandet af denna fråga i förgrunden.

Men om staten icke nu har tillgångar att ens med några förskansningar skydda sin hufvudstad, när, trots en myckenhet mindre nödiga utgifter, statskassan kan årligen uppvisa förut osedda öfverskott (i statsregleringen för 1901 af Kongl. Maj:t beräknade till 27,340,000 kronor), så lära tillgångar dertill *aldrig* yppa sig. Man förlitar sig tydligen på befästningarne vid Oxdjupet, utan att betänka det vida starkare befästningar blifvit forcerade, samt att en sådan tillit kan på ett fruktansvärdt sätt gäckas, då man icke sökt att genom en yttre försvarslinie, hvartill naturliga bergfästen erbjuda förträffliga medel, bryta fiendtliga angrepp och förstärka Oskar-Fredriksborgs motståndskraft. Dessutom finnas många exempel — några deraf intagna äfven i det nämnda komitébetänkandet — att en fiende, när han icke lyckats öfvervinna en sjöfästnings motstånd, tagit staden genom anfall från landsidan. Vår egen krigshistoria visar äfven att i de tider, då kampen

gälde Sveriges vara eller icke vara såsom sjelfständig stat, t. ex. åren 1471, 1517, 1518 och 1719, har fienden alltid vändt sig mot Mälardalen och Stockholm, hvarvid landstigningar skett vid Dufnäs, södra Stäket, i Södertörn o. s. v.; och finnes väl den ringaste sannolikhet för att icke detta skulle ånyo ske, då, med den ofantliga magtutveckling vår östra granne numera vunnit, det ju icke kunde för honom möta någon svårighet att med en armécorps kringgå Vaxholmsspässen och, på samma gång dessa forcerades, angripa Stockholm från landsidan.

Det förra skulle ju till och med för honom vara tillräckligt, då några i hast uppkastade förskansningar, hvilka sannolikt icke ens på alla ställen, der de erfordrades, medhunnas, naturligtvis icke kunde göra fienden något synnerligen besvärande motstånd.

Sveriges hufvudstad är således för närvarande utan skydd och, vid en stark fiendes angrepp, ohjelpigen hemfallen till undergång.

Men hvad detta betyder för hela vårt land kan hvarje tänkande menniska inse, då denna stad icke blott är säte för regeringen, riksbanken samt alla våra centrala, militära och civila embetsverk m. m., utan äfven genom sin stora folkmängd, rikedom, industri och handel utgör en hufvudkälla för statens finanser och en mächtig faktor i arbetet för dess ekonomiska välstånd.

Med sina 302,000 invånare (1900) innefattar Stockholm väl endast 5,8 procent af rikets folkmängd (beräknad till 5,165,000 invånare); men fabriksindustrien derstädes, med ett tillverkningsvärde 1898 af 111,266,000 kronor, uppgår till 12,5 procent af hela rikets industri af detta slag; dess handelsomsättning på utlandet samma år, 168,912,000 kronor, utgör 21,1 procent af hela rikets. Till rikets statsinkomster bidrager staden med bland annat en bevillning, 1899, af 1,530,000 kronor, motsvarande 20,9 procent af enahanda skatt i hela landet, och en tulluppbörd af, 1898, 18,527,717 kronor eller 36,0 procent af hela rikets tullinkomster.

Man har icke heller förr varit blind för hufvudstadens betydelse och faran af dess fall; ty redan under 1600- och 1700-talen anlades några verk till dess försvar å landsidan, såväl söder som norr om staden, såsom vid Danviken, Skanstull, Ålkistan och Bällstabro; men dessa anläggningar synas icke hafva varit af någon betydenhet eller ens blifvit färdiga; och ehuru flera komitéer, nemligen af 1856, 1861, 1864 och 1897, framhållit vigten af betryggande åtgärder för Stockholms försvar till lands, samt till och med en enskild man, år 1861, dertill gifvit en summa, som i slutet af år 1898 uppgick till 446,942 kronor, har i verkligheten blott någon gång några spadtåg tagits till befästningar, som sedan fått förfalla.

Vid 1856—57 årens riksdag upptogs frågan af enskilde riksdagsmän, då Kongl. Maj:t väl i statsverkspropositionen betonat vigten af Stockholms befästade åt landsidan, men ej derom väckt förslag. Rikets Ständer beviljade då 200,000 riksdaler riksmünt till *de första arbetena* för hufvudstadens befästade, för hvilka medel ett verk på Johannishof utanför Skanstull påbörjades; men sedan detta arbete pågått till 1862, måste det af brist på medel inställas.

Det var vid denna riksdag en kunnig och krigserfaren militär, friherre Raab, som yttrade bland annat: »Om 3 å 4 millioner riksdaler riksmünt skulle erfordras till uppförande af befästade punkter utanför Stockholm, så anser jag denna summa vara godt köp mot det viktiga ändamålet, särdeles med afseende på att man skulle kunna försvara sig mot öfverrumplingar med mycket mindre truppstyrka än som skulle erfordras, om säkerheten skulle vinnas endast genom mängden af manskap.»

Till dem, som betvifla nyttan af befästningar, torde för öfrigt böra erinras att, om Paris, år 1871, varit en öppen stad, hade kriget varit slut efter slaget vid Sedan. Nu band staden under 4½ månader en armé af 200,000 man.

Såsom ofta här i Sverige har man i senare tider icke haft råd till hvad som för fäderneslandet varit af största vikt, men väl råd att utgifva vida större summor för jemförelsevis underordnade saker. Vi bygga de dyrbaraste universitetshus, muséer och riksdagsbyggnader, men vi hafva inga tillgångar, när det gäller att lägga hinder i vägen för den fiende, som kanske en vacker dag skall taga eller slopa alltsammans; ja, vi bygga högt ofvan polcirkeln jernvägar, som kosta öfver 30 millioner kronor, egentligen för att gynna en ogen och motvillig granne, men vi hafva icke råd att nedlägga en tiondedel af denna summa på ett försvar för vår egen hufvudstad.

Med anläggningen af en jernväg, som, utom nyssnämnda ändamål, har till omedelbar följd att underlätta en främmande magts invasion, är det sådan brådska, att den nödvändigt, trots de största af klimat- och terrängförhållanden föranledda svårigheter, till hvad pris som helst skall vara fullbordad inom *fem* år; men för upprättande och upphjelpande af vårt fasta försvar vågar vår senaste försvarskomité icke begära mer än 18 millioner och detta för 10 år, således med blott 1,8 millioner om året, och detta samtidigt, med att man, till utmärkt nytta för en fiendtlig armé, med en kostnad af öfver 3 millioner förbinder norra stambanan med finsk-ryska jernvägsnätet.

Naturligtvis vågar man då icke begära något för hufvudstadens försvar åt landsidan.

Trots det amplaste erkännande af nödvändigheten häraf och ehuru generalstaben i sitt betänkande af den 21 juni 1892 (sid. 200 i komiténs betänkande) yttrat, att »Stockholms befästade mot ett öfverfall är en angelägenhet af stor vikt», har försvarskomitén inskränkt sig till den förklaring, att hufvudstadens befästade åt landsidan bör »skjutas i förgrunden», när våra tillgångar medgifva icke allenast att utföra permanenta befästningar till Stockholms tryggnad, utan ock att upprätta och underhålla de truppförband, som erfordras såsom den sålunda danade fästningens besättning». Till dess borde detta hufvudstadens försvar öfverlåtas åt de rörliga stridskrafterna med stöd af fältbefästningar, för hvilkas anläggning fullständiga planer borde (!) finnas uppgjorda.

Kunde nu endast en viss granne låta öfvertala sig att invänta ordnandet af dessa »permanent befästningar» och dessa »truppförband»; så kunde nationen å nyo slumra in; men härom finnes tyvärr ringa hopp; och komitén har strax före detta yttrande tänkt sig möjligheten, att fiendens krafter vore så öfverlägsna, att han *på samma gång* kunde vända sig mot försvarets hufvudkrafter och mot Stockholm, »i hvilket fall det isynnerhet vore fördelaktigt att hafva Stockholm befästadt».

För några år sedan skref, med oförneklig sanning, en författare i »Krigsvetenskapsakademiens Tidskrift» (i april 1884):

»Den, som afvaktar motståndarens handlingssätt för att derefter fatta sina beslut, skall oftast komma *för sent* med deras utförande. Andra af fienden företagna åtgärder skola korsa hans afsigter».

I augusti år 1719 hade 6,000 ryssar landstigit i närheten af Södra Stäket och marscherade på Stockholm, utan att naturligtvis i ringaste mån vara förhindrade af Vaxholms fästning. De blefvo då slagne af den tappre Rutger Fuchs med sörmländingarne; men hvad hindrade fienden att en annan gång, lika obekymrad om Oscar Fredriksborg, landsätta en fem gånger större styrka och brandskatta en stad, som nu icke har en enda skans till sitt försvar?

Komitén erkänner, att man, åtminstone då, 1898, icke ens har *planer* uppgjorda för de *fältbefästningar*, på hvilka armén tills vidare skulle hafva att stödja sig!

Detta allt synes mig innefatta en den kraftigaste maning att nu, innan det blir för sent, uppfordra representationen till handling.

Medel kunna icke saknas, då man med fördel kunde, om så nödigt vore, för ifrågavarande ändamål använda åtminstone en del af de medel, som man står i begrepp att anslå till slutförande af den strategiskt farliga bana, som man börjat anlägga från Boden till Yttermorjärf, och då jag föreställer mig, att våra militära myndigheter, efter alla de under-

sökningar i denna angelägenhet, som redan egt rum, icke skola hafva behof af någon ny utredning genom särskild komité, eller att, om så vore, medel till en sådan utredning, för hvilken en kortare tid borde föreskrifvas, kunde hemtas ur Palmqvistska fondens ränteafkastning (omkring 17,000 kronor årligen), får jag vördsamt hemställa,

att ett belopp af 500,000 kronor må anslås till skyndsamt uppförande af provisionella eller passagera befästningar i närheten af hufvudstaden åt landsidan, för att skydda staden mot öfverrumplingar.

Stockholm den 15 januari 1901.

C. E. Ljungberg.